

شاخص‌های روان‌سنجی پرسشنامه شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش‌آموزان (SECQ)

فاطمه امامقلی‌وند^۱، پروین کدیور^۲، حسن پاشا شریفی^۳

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۳/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۹/۲۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی شاخص‌های روان‌سنجی پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی دانش‌آموزان زو و جی (SECQ)، انجام گرفت. حجم نمونه این پژوهش ۵۱۸ دانش‌آموز دختر دبیرستانی بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی مرحله‌ای از بین مدارس دولتی دوره دوم متوسطه شهر تهران انتخاب شدند و به پرسشنامه پاسخ دادند. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی با روش مؤلفه‌های اصلی، علاوه بر عامل کلی شایستگی هیجانی-اجتماعی، ۵ عامل (خودآگاهی، آگاهی اجتماعی، خودمدیریتی، مدیریت رابطه و تصمیم‌گیری مسئولانه) را برای پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی دانش‌آموزان (SECQ)، تایید کرد. برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ و روش بازآزمایی و برای تعیین روایی عاملی آن از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نتایج نشان داد که پرسشنامه از همسانی درونی قابل قبولی برخوردار است و ضرایب آلفای کرونباخ در زیر مقیاس‌های آن بین ۰/۷۷ تا ۰/۸۰ است. اعتبار پرسشنامه از طریق بازآزمایی ۰/۸۶ که در سطح ۰/۰۱ p معنی‌دار به دست آمد. همچنین برای تعیین روایی عاملی از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که نتایج تحلیل عاملی تأییدی مؤید این است که ساختار پرسشنامه برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد و کلیه شاخص‌های نیکویی برازش مدل را تأیید می‌کند. یافته‌های تحلیل عاملی تقریباً مشابه تحقیقات انجام گرفته در فرهنگ اصلی و ضرایب پایایی و روایی نیز به نتایج تحقیقات پیشین نزدیک بود؛ بنابراین با توجه به خصوصیات روان‌سنجی مطلوب این پرسشنامه ابزار مناسبی برای تعیین شایستگی هیجانی-اجتماعی دانش‌آموزان (SECQ)، از دیدگاه دانش‌آموزان دبیرستانی هست.

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استاد گروه روان‌شناسی تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

(نویسنده مسئول)، Kadivar220@yahoo.com

۳. استاد گروه روان‌شناسی تربیتی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، hpsr@yahoo.com

واژگان کلیدی: شایستگی هیجانی- اجتماعی، مؤلفه‌های شایستگی هیجانی- اجتماعی، شاخص‌های روان‌سنجی.

مقدمه

در سال‌های اخیر یادگیری هیجانی- اجتماعی در زمره یکی از مؤلفه‌های مهم آموزش و پرورش مورد توجه صاحب‌نظران تعلیم و تربیت و محققان قرار گرفته است. یادگیری هیجانی- اجتماعی فرآیندی است که کودکان و نوجوانان دانش و مهارت مورد نیاز جهت کار کردن در اجتماعات مختلف را کسب می‌کنند. از دیدگاه مرکز همکاری یادگیری هیجانی- اجتماعی آموزشگاهی^۱ ۲۰۱۳، وایسبرگ و همکار^۲ (۲۰۱۵) به نقل از تاربتسکی و همکاران^۳ (۲۰۱۷)، تام (۲۰۱۲)، زو و همکار (۲۰۱۲)، مرکز همکاری اقتصادی و توسعه^۴ (۲۰۱۷) شایستگی هیجانی- اجتماعی عبارت است از مجموع مهارت‌های: شناخت و مدیریت هیجان، مراقبت و توجه به دیگران، ایجاد روابط مثبت، تصمیم‌گیری مسئولانه و برخورد سازنده و اخلاقی با چالش‌ها هست و شامل مؤلفه‌های: خودآگاهی^۵، آگاهی اجتماعی^۶، روابط بین فردی^۷، تصمیم‌گیری مسئولانه^۸، خود مدیریت^۹ می‌باشد. این مفهوم علیرغم شباهت زیاد با مفهوم هوش هیجانی این تفاوت را دارد که هوش هیجانی شامل مهارت درک هیجان‌ها، استفاده از هیجان‌ها بر تسهیل تفکر و مدیریت هیجان‌ها است در حالی که شایستگی هیجانی- اجتماعی سازه‌ای است که مستقیماً با انطباق و عملکرد ارتباط تنگاتنگی دارد.

شایستگی هیجانی- اجتماعی برگرفته از یادگیری هیجانی- اجتماعی بر این باور است که یادگیرندگان توانایی خود نظارتی بر رفتارهایشان از طریق یادگیری رادارند (ویلسون، کاتفردسون و ناجاکا^{۱۰}، ۲۰۰۱، زینس^۱ ۲۰۰۴)، به همین منظور، طراحان برنامه درسی و

1. CASEL
2. Weisberg et al.
3. Tarbetsky
4. OECD
5. Self - Awareness
6. Social Awareness
7. Interpersonal Relations
8. Responsible Decision- Making
9. Self - Management
10. Wilson, Gottfredson, & Najaka

محققان علاقه‌مند هستند تا برنامه‌های مداخله‌ای را باهدف ارتقاء شایستگی هیجانی - اجتماعی توسعه دهند. متا آنالیز ۲۰۰۰ مطالعه پیرامون یادگیری هیجانی - اجتماعی نشان داد که دانش آموزشی که در برنامه‌های یادگیری هیجانی - اجتماعی شرکت نمودند، علاوه بر اثرات مثبت پیشرفت آموزشی، به‌طور معنی‌داری خودآگاهی و اعتماد بیشتری نسبت به توانایی یادگیری‌شان داشتند، سخت‌رویی و عملکرد بهتری را نشان دادند، علاوه بر این تصمیم‌گیری مسئولانه در مورد یادگیری داشتند، مهارت‌های ارتباطی برای غلبه بر حل مسئله، همچنین توانایی درک خود و مدیریت هیجانی بالاتر و توانایی کنار آمدن با دیگران، از خود نشان دادند. مدیریت هیجان، اثر مثبتی بر روی مسائل آموزشی و زندگی روزمره دارد.

نتایج تحقیقات نشان می‌دهند که دانش آموزان دارای شایستگی هیجانی - اجتماعی در مدرسه بهتر عمل می‌کنند، احتمال بیشتری دارد که مدرسه را به اتمام برسانند و فارغ‌التحصیل شوند، حتی در سطوح بالاتر، در زندگی بزرگ‌سالی عملکرد بهتری نسبت به دانش‌آموزانی که از شایستگی هیجانی - اجتماعی برخوردار نیستند نشان می‌دهند (دیویدسون و همکاران^۲ ۲۰۱۷).

مؤلفه‌های شایستگی هیجانی - اجتماعی: به نظر می‌رسد توافق کمی در مورد شایستگی هیجانی - اجتماعی وجود دارد. عدم توافق در تعریف شایستگی هیجانی - اجتماعی به دلیل اصطلاحات متعددی، مانند هوش هیجانی - اجتماعی (مایر، کاروسو، سالووی^۳، ۲۰۱۶)، سواد هیجانی (پارک، هادن و گودمن، ۲۰۰۳، نقل از زو، ۲۰۱۲) و شایستگی هیجانی - اجتماعی (الیاس و همکاران^۴ ۱۹۹۷)، هست که در این زمینه به کاررفته است. مدل همکاری آموزشی، یادگیری هیجانی - اجتماعی^۵ (۲۰۰۸) در این پژوهش، همان‌طور که یک مدل ترکیبی و جامع است و جنبه‌های اصلی شایستگی هیجانی -

1. Zins
2. Davidson. Crowder, Gordon, Domitrovich, Brown & Hayes
3. Mayer, Caruso, & Salovey
4. Elias & et al
5. CASEL

اجتماعی را پوشش می‌دهد، برگرفته از نظریه‌هایی مانند بار-آن^۱ (۲۰۰۶)، سالووی و مایر، (۱۹۹۰) است و به‌عنوان یک پل ارتباطی بین نظر و عمل قلمداد می‌گردد (زو^۲، ۲۰۱۲). طبق نظریه مرکز همکاری آموزشگاهی و شایستگی هیجانی- اجتماعی (۲۰۰۸)، مجموع مهارت‌های شناخت و مدیریت هیجان‌های ما، توسعه علاقه و نگرانی در مورد دیگران، ایجاد روابط مثبت، تصمیم‌گیری مسئولانه و مواجهه با موقعیت‌های چالش‌برانگیز و اخلاقی، شایستگی هیجانی- اجتماعی فرد را می‌سازند. این مدل شایستگی هیجانی- اجتماعی را در دو سطح در نظر می‌گیرد: سطح درون فردی و دیگری سطح برون فردی است. سطح درون فردی شامل: مهارت‌های درک و تنظیم هیجان‌های فردی است و سطح برون فردی شامل درک هیجان‌های دیگران، همچنین شامل تصمیم‌گیری مسئولانه می‌باشد. اصطلاح (CASEL، ۲۰۰۸)، شامل مؤلفه‌های خودآگاهی، آگاهی اجتماعی، خود مدیریتی، مدیریت رابطه و تصمیم‌گیری مسئولانه است (منتز، بیر، یانگ و هریس^۳، ۲۰۱۸).

خودآگاهی: خودآگاهی شامل مهارت‌های شناخت، شناسایی نکات قوت و ضعف خود و این‌که چگونه این نکات بر روی عملکرد فرد تأثیر می‌گذارند. این نکات توانایی شناختی هستند که گامی مهم در رشد فرد محسوب می‌شوند. دانش آموزانی که از نکات قوت و ضعف هیجان‌های خودآگاهی دارند، احتمال بیشتری می‌رود حالت‌های هیجانی خود را تشخیص دهند؛ و از علت هیجان‌های خود اطلاع داشته باشند. چنانچه دانش‌آموزان به‌طور فراشناختی آگاهی از هیجان‌های خود داشته باشند، احتمال بیشتری می‌رود که بر روی هیجان‌های خود کنترل داشته باشند و در نتیجه مسئولیت تصمیم‌گیری در زندگی را بر عهده می‌گیرند

خود مدیریتی: خود مدیریتی، توانایی مدیریت انگیزه‌ها و هیجان‌های فردی است. خودتنظیمی هیجان‌های فردی برای داشتن ارتباطات نزدیک، موفقیت در حرفه و حفظ سلامت جسمی اهمیت دارد. شواهد تجربی نشان می‌دهند دانش‌آموزانی که توانایی مدیریت هیجان‌های خود را دارند، در موقعیت‌هایی با درجه هیجان‌پذیری بالا، در رابطه با همتایان خود موفق‌تر عمل می‌کنند. در مقابل، دانش‌آموزان با تحریک‌پذیری هیجانی زیاد

---

1. Bar-On

2. Zhou

3. Mantz, Bear, Yang, & Harris

بدون مهارت کنترل هیجان، اغلب رفتارهای اجتماعی نامناسب از خود بروز می‌دهند و در معرض خطر بیشتری قرار دارند. دانش‌آموزانی که نمی‌توانند هیجان‌های خود را کنترل نمایند، در مدرسه احتمال کم‌تری می‌رود که خوب فکر کنند و عملکرد خوبی داشته باشند. (دمتروویچ، دارک، استلی و ویزبرگ، ۲۰۱۷).

آگاهی اجتماعی: آگاهی اجتماعی، توانایی خواندن علائم دیگران و درک و پاسخ مناسب به احساسات آنان ارتباط نزدیک توأم با همدلی، توانایی به اشتراک گذاشتن حالات هیجانی خود با دیگران است. همدلی توأم با توانایی درک دیدگاه دیگری، در تفسیر افکار و احساسات، نشان دادن آگاهی از حساسیت مسائل پیچیده و تلاش برای روشن کردن ابهامات، منجر به عملکرد هماهنگ بین افراد می‌گردد. تحقیقات نشان داده‌اند که همدلی کودکان موجب نشان دادن توجه، حساسیت ادراکی و مهارت کنترل بیشتر می‌شود.

مدیریت رابطه: مجموعه پژوهش‌ها اذعان دارند که همتایان نقش مهمی در درگیری تحصیلی دارند. مطالعات نشان می‌دهند افرادی که از جانب همتایان طرد شده‌اند، کسانی که تنهایی و انزوای اجتماعی بیشتری تجربه می‌کنند و کم‌تر از همتایان تأثیر پذیرفته‌اند، احتمال بیشتری می‌رود که در فعالیت‌های آموزشی درگیر نشوند و ترک تحصیل نمایند. به بیان دیگر، دانش‌آموزان پایه هفتم و هشتم که احساس امنیت بیشتری در کنار همتایان داشتند، هویت وحدت یافته تر و اعتماد به نفس بیشتری داشتند. نکته مهم و قابل توجه این است که رابطه با همتایان عاملی است که به‌طور مستقیم بر عملکرد تحصیلی تأثیر می‌گذارد.

تصمیم‌گیری مسئولانه: تصمیم‌گیری مسئولانه به توانایی اطلاق می‌شود که فرد اخلاق، ایمنی و عوامل اجتماعی را در هنگام تصمیم‌گیری در نظر می‌گیرد. چنین افرادی، در موقعیت‌های آموزشی و اجتماعی مسئولیت‌پذیر هستند و در بهزیستی آموزشگاه و اجتماع خود سهیم می‌گردند. ارتباط معنی‌داری بین فراشناخت و سبک‌های تصمیم‌گیری و نحوه تصمیم‌گیری در وظایف حرفه‌ای وجود دارد. تصمیم‌گیری مسئولانه نیازمند آموزش سبک‌های تصمیم‌گیری است، به نحوی که احساس مسئولیت اجتماعی نسبت به دیگران ایجاد شود.

ابزارهای موجود شایستگی هیجانی- اجتماعی دانش‌آموزان (SECQ): در کنار برنامه‌های یادگیری هیجانی- اجتماعی، محققان و مجریان یک سری ابزارهای مناسب برای ارزیابی برنامه‌های مداخله‌ای شایستگی هیجانی- اجتماعی جهت کودکان و بزرگسالان توسعه داده‌اند.

ارزیابی‌های هامفری و همکاران^۱ (۲۰۱۱)، در زمینه ابزار سنجش شایستگی هیجانی- اجتماعی کودکان و نوجوانان با معیار ثابت در نهایت محدود به ۱۲ مقیاس گردید که مورد بررسی عمیق قرار گرفتند. این محققان دریافتند علیرغم علاقه وافر به یادگیری هیجانی- اجتماعی در دو دهه اخیر و روند رو به رشد ابزار سنجش شایستگی هیجانی- اجتماعی، از ۱۸۷ مقیاس در وهله اول ۱۳۵ مقیاس به علت طولانی بودن، اجازه ندادن شیوه خود گزارش دهی به دانش‌آموز و این که صرفاً به بزرگسالان اختصاص داشتند حذف شدند. از ۵۲ مقیاس باقیمانده ۴۰ مقیاس به دلیل منحصر به فرد بودن آنها نیز از دور خارج شدند. ۱۲ مقیاس باقیمانده، از لحاظ ویژگی‌های روان‌سنجی و خصوصیات اجرایی‌شان بسیار متنوع بودند. هامفری و همکاران (۲۰۱۱) دریافتند، اقدامات مناسبی که در این زمینه صورت گرفته بود یا به‌طور جداگانه در خصوص شایستگی اجتماعی و یا در مورد شایستگی هیجانی بود در خصوص هر دو شایستگی هیجانی- اجتماعی تلاشی انجام پذیرفته بود. عمده ابزارها برای جمعیت آمریکایی ساخته و هنجار شده بودند و تعداد کمی از این ابزار مورد استفاده مکرر قرار گرفته بودند.

برای رسیدگی به نگرانی اول، طراحان پرسشنامه شایستگی هیجانی- اجتماعی این مقیاس را بر اساس مدل همکاری آموزشگاهی، هیجانی- اجتماعی^۲ (۲۰۰۸)، بنا نهادند. چیزی که یک چارچوب نظری قوی برای ابعاد اجتماعی- هیجانی یادگیری هیجانی- اجتماعی فراهم می‌آورد. در عمل، سایر پرسشنامه‌های موجود فقط یکی از ابعاد یادگیری هیجانی یا اجتماعی را می‌سنجد. در اصل دسترسی به ابزاری که تمام زمینه‌های مدل شایستگی هیجانی- اجتماعی را مورد سنجش قرار دهد با محدودیت مواجه است.

ثانیاً: مطالعه اخیر روی یک جمعیت غیر آمریکایی، کودکان و نوجوانان سنگاپوری، از یک چشم‌انداز متفاوت انجام پذیرفته است. اصطلاح یادگیری هیجانی- اجتماعی توسط

1. Humphrey & et al
2. CASEL

برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت سنگاپور در سال ۲۰۰۵ مطرح شد؛ که نه تنها موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان را موجب گردیده، همچنین پنج مؤلفه شایستگی هیجانی- اجتماعی که قبلاً به وسیله مرکز همکاری آموزشگاهی، هیجانی- اجتماعی (۲۰۰۸) اعلام گردیده است. را در برمی‌گیرد. این باور وجود دارد که توسعه سخت رویی کودکان و نوجوانان بسیار ضروری است. ما آن‌ها را برای مقابله با جهانی که عرصه رقابت‌های شدید و ناشی از عدم اطمینان تغییرات سریع آماده می‌سازیم. همان‌طور که یادگیری هیجانی- اجتماعی در سنگاپور یک ابتکار نسبتاً جدید است، برنامه‌های مختلفی هنوز در مدارس برای توسعه شایستگی هیجانی- اجتماعی دانش‌آموزان وجود دارد. از این‌رو برای محققان و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت برای ارزیابی رشد هیجانی- اجتماعی و بخصوص برای کسانی که آموزش هیجانی- اجتماعی می‌دهند آگاهی از میزان پیشرفت برنامه‌ها ضروری است. سرانجام ما انتظار داریم این پرسشنامه ابزار مناسبی هم برای محققان و هم برنامه‌ریزان در زمینه شایستگی هیجانی- اجتماعی ایجاد نماید و همچنین میزان اثربخشی یادگیری هیجانی- اجتماعی را که اهدافشان ترویج پنج مؤلفه شایستگی هیجانی- اجتماعی است را مورد ارزیابی قرار دهد. هدف مطالعه حاضر ایجاد چنین پرسشنامه‌ای بوده است.

پرسشنامه هیجانی- اجتماعی دانش‌آموزان (SECQ)، به‌منظور این که چگونه کودکان و نوجوانان از خود و دیگران آگاهی دارند و پاسخ‌های فردی، اجتماعی و اخلاقی آنان به مسائل خانوادگی، آموزشگاهی و اجتماعی چگونه است ساخته شده است. پرسشنامه هیجانی- اجتماعی (SECQ)، قصد دارد به برنامه‌ریزان مدرسه و صاحب‌نظران در ارزیابی شایستگی هیجانی- اجتماعی مدارس ابتدایی و متوسطه یاری رساند و شناسایی افرادی که در این زمینه نیاز به کمک دارند را هموار سازد.

پرسشنامه ۲۵ سؤالی شایستگی هیجانی- اجتماعی بر اساس مبانی نظری مدل همکاری یادگیری آموزشگاهی، هیجانی- اجتماعی (۲۰۰۸) ساخته شده است. هر سوال زیرمجموعه یکی از پنج مؤلفه این پرسشنامه می‌باشد. نمونه سؤالات این پرسشنامه و مؤلفه‌های آن را در جدول شماره (۲) می‌توان مشاهده نمود. نحوه ساخت این پرسشنامه توسط سازندگان آن بدین شرح هست: ابتدا، مروری گسترده بر ادبیات بر اساس چارچوب نظری مرکز همکاری یادگیری آموزشگاهی، هیجانی- اجتماعی جهت شناسایی ویژگی‌های شایستگی هیجانی- اجتماعی انجام پذیرفت. دوم این که مقیاس‌های موجود که مربوط به شایستگی

هیجانی-اجتماعی می‌شد مورد بررسی قرار گرفتند و سرانجام متخصصان آموزش برنامه‌های شایستگی هیجانی-اجتماعی هر یک از سؤالات پرسشنامه را با توجه به مبانی نظری و همچنین میزان وضوح و روشنی، از جمله زبان و مبانی مورد مطالعه قراردادند. در نتیجه این پرسشنامه با پنج مؤلفه: خودآگاهی، آگاهی اجتماعی، خود مدیریتی، مدیریت رابطه و تصمیم‌گیری مسئولانه مورد تأیید قرار گرفت.

سازندگان این پرسشنامه طی مطالعات متعدد روایی و اعتبار آن را بارها مورد بررسی و تأیید قرار داده‌اند. در مطالعه اول ۵۷۹ دانش‌آموز پایه چهارم ابتدایی پرسشنامه را به زبان انگلیسی پاسخ دادند و پرسشنامه‌ها توسط معلم جمع‌آوری گردید. ۱۳۵ دانش‌آموز به‌طور کامل به سؤالات پاسخ نداده بودند و از دور خارج شدند. نمونه مورد بررسی ۴۴۴ دانش‌آموز با ملیت‌های چینی، مالایایی و انگلیسی بودند. مطالعه دوم ۳۵۶ دانش‌آموز دبیرستانی از ملیت‌های چینی، مالایایی و انگلیسی که در سنگاپور تحصیل می‌کردند به پرسشنامه پاسخ دادند و در مطالعه سوم ۳۴۴ دانش‌آموز با همان ملیت‌ها به پرسشنامه پاسخ دادند و توسط معلم پرسشنامه‌ها جمع‌آوری گردید. در مطالعه چهارم ۱۶۷ دانش‌آموز پایه چهارم با ملیت‌هایی که ذکر آن رفت مورد بررسی قرار گرفتند و نمرات پایانی زبان و ریاضی آنان ثبت شد نتایج نشان داد که هراندازه دانش‌آموزان دختر قادر به مدیریت رابطه در مدرسه بودند عملکرد تحصیلی بهتری نشان دادند و نمرات شایستگی هیجانی-اجتماعی پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بود. نتایج مطالعات نشان داد که مدل ارائه‌شده از شایستگی هیجانی-اجتماعی از برآزش خوبی برخوردار است. عملکرد کودکان دبستانی متفاوت از دانش‌آموزان دبیرستانی بود. در سطح دانش‌آموزان ابتدایی (مطالعه اول)، سه مؤلفه خودآگاهی، خود مدیریتی و مدیریت رابطه زیر میانگین بود. می‌توان این‌گونه برداشت نمود که کودکان دبستانی در پاسخ به سؤالات این مؤلفه‌ها مشکل داشتند. در نمونه‌های دبیرستانی این پرسشنامه دارای روایی و اعتبار خوب و قابل قبول گزارش شده است.

همچنین نتایج نشان داد که نمرات پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی رابطه مثبت با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در مدرسه دارد. تحلیل رگرسیون نشان داد مدیریت رابطه در دختران عامل پیش‌بینی‌کننده قوی‌تری در پیشرفت تحصیلی آنان محسوب می‌شود.

سازندگان این پرسشنامه پیشنهاد داده‌اند که این پرسشنامه در سایر فرهنگ‌ها مورد بررسی قرار گیرد. در مجموع این پرسشنامه ابزاری دارای اعتبار و روایی بر اساس مدل مرکز یادگیری آموزشگاهی، هیجانی-اجتماعی (۲۰۰۸) هست؛ و قادر به کشف مؤلفه‌های شایستگی هیجانی-اجتماعی و سنجش آن می‌باشد.

بنا بر آنچه توضیح داده شد شایستگی هیجانی-اجتماعی و مؤلفه‌های آن متغیری مهم و اساسی در تعلیم و تربیت و سایر حوزه‌های مربوط به شمار می‌آید. معرفی و ارائه ابزار مناسب برای ارزیابی این متغیر و تبیین نقش حیاتی آن در زمینه‌های گوناگون عاطفی، رفتاری، بهزیستی، درگیری تحصیلی و رفتارهای ناسازگار ضروری است، بر اساس مبانی نظری که ذکر گردید، هدف این مطالعه ارائه و معرفی پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی همراه با ویژگی روان‌سنجی آن در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر تهران است. به همین منظور، سؤال درباره پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی به شرح زیر مطرح می‌شود: آیا پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی برای دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر تهران روایی دارد؟ آیا پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی برای دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر تهران پایایی دارد؟

روش

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش: جامعه آماری پژوهش: تمام دانش‌آموزان متوسطه دوره دوم که در سال ۹۷-۹۶ در شهر تهران اشتغال به تحصیل دارند. برآورد حجم نمونه: با توجه به تعداد سوالات و بر اساس جدول مورگان ۵۱۸ دانش‌آموز دختر دبیرستانی به صورت انفرادی پرسشنامه را تکمیل نمودند. شیوه نمونه‌گیری: شیوه نمونه‌گیری تصادفی مرحله‌ای است. ابتدا از بین مناطق ۲۰ گانه تهران ۵ منطقه (مناطق ۱۱، ۵، ۱۵، ۴، ۱) به طور تصادفی در نظر گرفته شد. سپس به صورت تصادفی از هر منطقه ۱۲-۶ دبیرستان دخترانه دوره دوم متوسطه در مجموع ۴۵ دبیرستان انتخاب، در انتها به صورت تصادفی از هر کلاس آموزشگاه ۲-۱ دانش‌آموز رشته‌های تجربی، ریاضی و علوم انسانی در پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم انتخاب گردید. پرسشنامه بر اساس شماره‌ای که بر روی آن ثبت شده بود توسط دبیر بر اساس شماره دفتر کلاس به دانش‌آموز داده شد و

جمع‌آوری گردید. از بین ۶۰۰ نمونه مورد بررسی ۸۲ پرسشنامه به علت عدم پاسخگویی کامل و یا عودت ندادن آن‌ها در روزهای مراجعه از دور خارج شدند. ابزار پژوهش: پرسشنامه شایستگی هیجانی- اجتماعی دانش آموزان (SECQ)، پرسشنامه ۲۵ سؤالی با ۵ مؤلفه خودآگاهی، آگاهی اجتماعی، خودمدیریتی، مدیریت رابطه و تصمیم‌گیری مسئولانه زو و جی^۱ (۲۰۱۲) که در دانشگاه سنگاپور جهت دانش‌آموزان دبیرستانی نرم گردیده است برگرفته از یافته‌های مرکز همکاری یادگیری هیجانی- اجتماعی آموزشگاهی^۲ (۲۰۰۸)، است و دارای اعتبار بالای ۰/۷۰ گزارش شد. این پرسشنامه دارای توانایی شناسایی دانش‌آموزان با توانایی بالا و پایین شایستگی هیجانی- اجتماعی است. نحوه نمره‌گذاری این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت ۱ کاملاً مخالفم، ۲ تا حدی مخالفم، ۳ مخالفم، ۴ تا حدی موافقم، ۵ موافقم و ۶ کاملاً موافقم می‌باشد.

این پرسشنامه برای اولین بار در ایران به کار گرفته شد. ابتدا متن اصلی ابتدا توسط محقق ترجمه گردید. سپس سه نفر از متخصصان برجسته روان‌شناسی و زبان انگلیسی روی ترجمه نهایی توافق کردند. در نهایت روایی صوری و محتوایی آن مورد تأیید قرار گرفت. قبل از اجرای اصلی، پرسشنامه به گروه‌های مختلف دانش‌آموزی جهت تکمیل ارائه شد تا وضوح و شفافیت سوالات و قابلیت فهم دستورالعمل‌ها کنترل شود.

یافته‌ها

تحلیل عامل اکتشافی: نخست قابلیت تحلیل عاملی از طریق کایزر- مایر- اولکین^۳ و مقیاس کرویت بارتلت^۴ بررسی شد. مقدار کایزر- مایر- اولکین (۰/۸۶) بیانگر کفایت داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی است و آزمون کرویت بارتلت (5552.739، $p < 0/001$) نیز نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست و بنابراین عامل یابی قابل توجیه است.

1. Zhou & Jessi
2. CASEL
3. Kaiser-Meyer-Olkin Measure
4. Bartlett's Test of Sphericity

تحلیل مؤلفه‌های اصلی با روش واریمکس بر روی ۲۵ سؤال شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش آموزان (SECQ)، انجام شد. به عبارت دیگر برای تعیین مناسب‌ترین عامل‌ها، چندین چرخش آزمایشی انجام شد و نهایتاً با توجه به نمودار شیب دامنه کتل^۱، ارزش‌های ویژه^۲ و درصد واریانس تبیین شده هر عامل، عامل‌های ذکر شده در جدول (۱) با روش مؤلفه‌های اصلی^۳ و چرخش واریمکس استخراج شدند. بر اساس جدول شماره ۱، پنج عامل اولیه دارای ارزش ویژه بالاتر از یک بودند که در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. مشخصه‌های آماری ۵ عامل پرسشنامه شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش آموزان (SECQ).

بعد از چرخش واریمکس به روش مؤلفه‌های اصلی

شاخص‌های آماری	ارزش ویژه	درصد تبیین کنندگی واریانس	درصد تجمعی واریانس تبیین شده
عوامل فرضی خودآگاهی	3.723	14.894	14.894
آگاهی اجتماعی	3.367	13.469	28.363
خودمدیریتی	3.079	12.317	40.680
مدیریت رابطه	2.412	9.648	50.329
تصمیم‌گیری مسئولانه	2.174	8.694	59.023

این پنج عامل ۵۹/۲۳ درصد واریانس را تبیین می‌کنند.

ماتریس و سولات استخراجی بعد از چرخش به این صورت به دست آمد که در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

1 Scree Plot

2 Eigen values

3 Principal Component Analysis

جدول ۲. جدول همبستگی (بار عاملی) سوالات و عوامل مفروض

شماره	مؤلفه سوالات	خود مدیریتی	آگاهی اجتماعی	تصمیم-گیری مسئولانه	خود آگاهی	مدیریت رابطه
۱	می دانم، به چه می اندیشم و چه کاری انجام می دهم				۰/۶۹	
۲	دلیل کاری را که انجام می دهم، می دانم				۰/۷۰	
۳	خلق و خو و احساسات خودم را درک می کنم.				۰/۷۳	
۴	می دانم چه موقع بی حوصله می شوم.				۰/۷۰	
۵	عصبانی بودن افراد را از چهره آنان می خوانم.		۰/۶۱		۰/۳۹	
۶	با نگاه کردن به حالات چهره افراد احساسات آنان را درک می کنم.		۰/۷۵			
۷	به آسانی درک می کنم که چرا مردم چنین احساسی دارند.		۰/۷۹			
۸	اگر فردی غمگین، عصبانی یا خوشحال است، می دانم به چه چیزی فکر می کند.		۰/۸۰			
۹	می دانم که چرا مردم این طور عکس العمل نشان می دهند.		۰/۷۵			
۱۰	اگر دوستم ناراحت باشد، دلیل ناراحتی او را به خوبی حدس می زنم.		۰/۵۹			
۱۱	در شرایط فشارزا می توانم آرام باشم.					۰/۸۳

۰/۸۴	۱۲	در شرایط جدید یا در حال تغییر، می‌توانم آرام باشم و بر اضطرابم غلبه کنم
۰/۸۷	۱۳	وقتی اوضاع خوب پیش نمی‌رود می‌توانم آرامش خود را حفظ کنم.
۰/۷۸	۱۴	وقتی اتفاق بدی می‌افتد، می‌توانم احساسات خودم را کنترل کنم
۰/۶۹	۱۵	به هنگام عصبانیت، قبل از بحث پیرامون موضوع، آرامش خودم را به دست می‌آورم.
۰/۶۷	۱۶	هرگاه ناخواسته به دوستم آسیب برسانم، از او معذرت خواهی می‌کنم.
۰/۷۴	۱۷	وقتی دوستانم غمگین هستند سعی می‌کنم آنان را دلداری بدهم.
۰/۵۷	۱۸	هنگام دعوا با دوستان، سعی می‌کنم از آنان انتقاد نکنم.
۰/۶۱	۱۹	اشتباهات دوستانم را تحمل می‌کنم.
۰/۴۶	۲۰	خودم را بدون پایین کشیدن دیگران ایستاده نگه می‌دارم.
۰/۷۲	۲۱	هنگام تصمیم‌گیری عواقب آن را در نظر می‌گیرم
۰/۵۰	۲۲	اطمینان دارم وقتی امکان انتخاب وجود دارد، نتایج مثبت‌تری به دست می‌آید.
۰/۸۲	۲۳	قبل از دست زدن به هر کاری همه جوانب را می‌سنجم

۰/۷۵	قبل از ارائه پیشنهاد، ملاک‌های انتخاب شده را در نظر می‌گیرم.	۲۴
۰/۷۷	قبل از استفاده از هر راهکاری، نقاط قوت و ضعف آن را در نظر می‌گیرم.	۲۵

بر اساس جدول شماره (۲) سولات (۱،۲،۳،۴) تحت پوشش عامل خودآگاهی قرار می‌گیرد. سؤال‌های (۶،۷،۸،۹،۱۰)، تحت پوشش عامل آگاهی اجتماعی، سولات (۱۱،۱۲،۱۳،۱۴،۱۵)، هم تحت پوشش عامل خود مدیریتی، سولات (۱۶،۱۷،۱۸،۱۹،۲۰) تحت پوشش عامل مدیریت رابطه و سولات (۲۱،۲۲،۲۳،۲۴،۲۵)، تحت پوشش عامل تصمیم‌گیری مسئولانه، قرار گرفتند و بر اساس محتوای سؤال نام‌گذاری گردیدند.

پایایی: برای به دست آوردن پایایی پرسشنامه شایستگی هیجانی- اجتماعی دانش‌آموزان (SECQ)، از روش آلفای کرونباخ و روش باز آزمایی استفاده شد. نتایج محاسبه ضریب پایایی در جدول (۳) گزارش شده است.

شاخص‌های ضرایب پایایی جدول (۳) نشان می‌دهد که پرسشنامه شایستگی هیجانی- اجتماعی دانش‌آموزان (SECQ)، از پایایی قابل قبول و کافی برخوردار است و ضرایب به دست آمده با نتایج (زو و جی، ۲۰۱۲). قابل قیاس است.

به منظور تأیید ساختار عامل‌های پرسشنامه شایستگی هیجانی- اجتماعی دانش‌آموزان (SECQ)، مدل تحلیل عامل تأییدی^۱ (با استفاده از ایموس^۲ نسخه ۲۰) به کار رفت و پیش فرض اساسی محقق، آن است که هر عاملی با زیرمجموعه خاصی از متغیرها ارتباط دارد و محقق در مورد تعداد عامل‌های مدل قبل از انجام تحقیق، تحلیل اکتشافی انجام داده است؛ که نتایج به دست آمده در جدول (۴) گزارش شده است. قابل ذکر است که مفروضه‌های لازم برای اجرای تحلیل عامل تأییدی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج حاکی از رعایت این مفروضه‌ها می‌باشد.

1. Confirmative factor analysis
2. Amos

جدول ۳. ضرایب آلفای کرونباخ پرسشنامه شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش آموزان (SECQ)، در پژوهش حاضر

مقیاس‌ها	تعداد سؤال	ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)	همبستگی باز آزمایی N=50
خود آگاهی	4	0/78	1/000**
آگاهی اجتماعی	6	0/79	0/748**
خود مدیریتی	5	0/80	0/808**
مدیریت رابطه	5	0/79	0/649**
تصمیم‌گیری مسئولانه	5	0/77	0/768**
کل مقیاس	25	0/۸7	0/855**

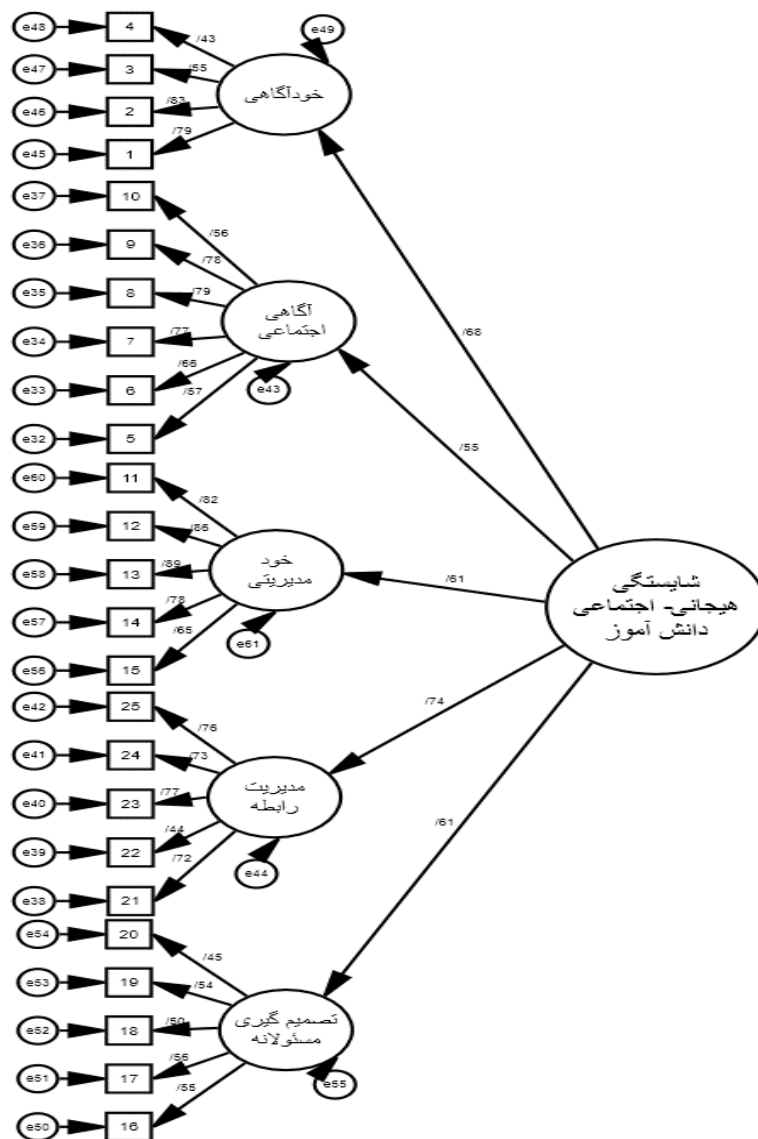
p < 0/001**

جدول ۴. شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تأییدی پرسشنامه شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش آموزان (SECQ) (زو و جی، ۲۰۱۲).

شاخص	توضیحات	مقادیر مقبول او	مقدار به دست آمده
χ^2/df	کای اسکوئر نسبی	کمتر از ۳	۲/۰۳
MSEA	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۴۵
GFI	شاخص نیکویی برازش	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۳
NFI	شاخص نیکویی برازش نرم شده	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۱
CFI	شاخص برازش مقایسه‌ای	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۵
IFI	شاخص برازش افزایشی	بیشتر از ۰/۹	۰/۹۵
TLI	شاخص تاکر-لویز	بیشتر از ۰/۵	۰/۹۴

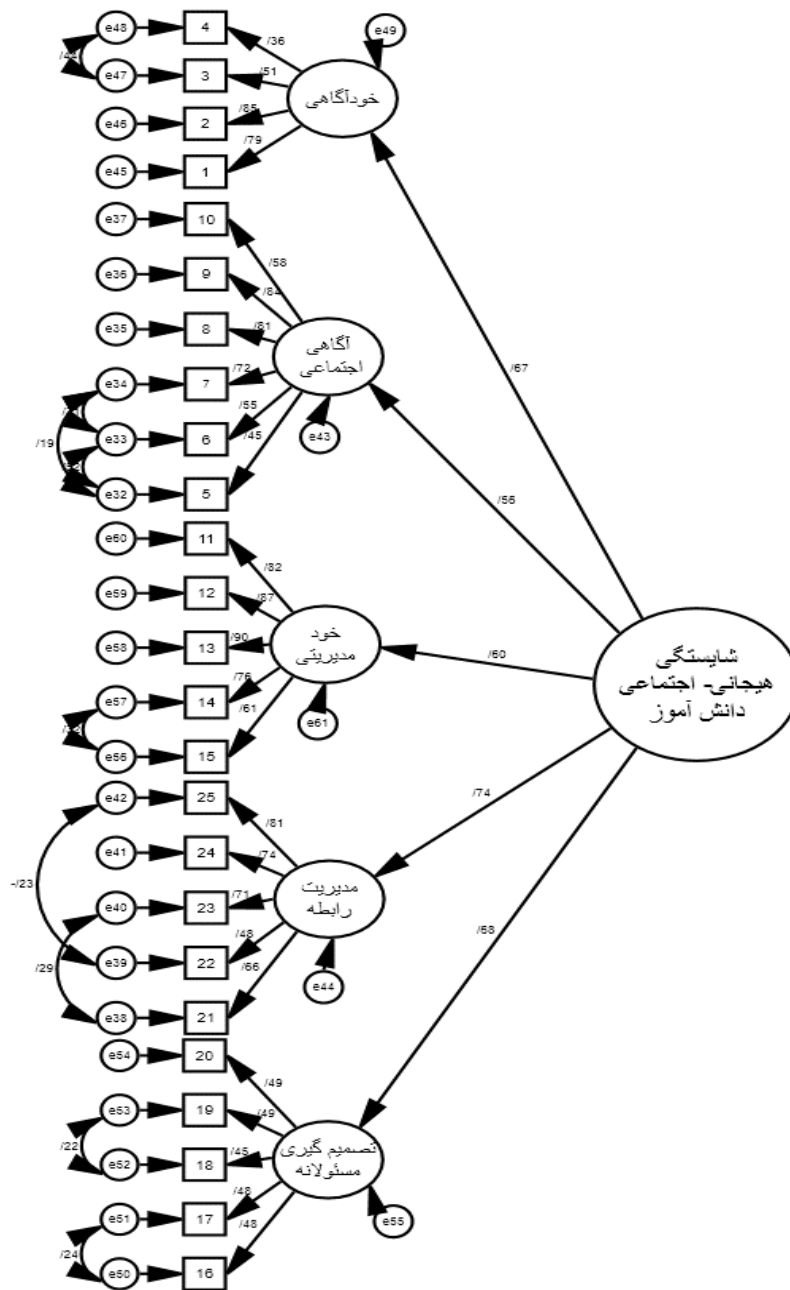
مهم‌ترین آماره‌ی برازش، آماره مجذور خی است. این آماره میزان تفاوت ماتریس مشاهده‌شده و برآورد شده را اندازه می‌گیرد. این آماره به حجم نمونه بسیار حساس بوده و بنابراین در نمونه‌های با حجم بالا، بر درجه‌ی آزادی تقسیم می‌شود. در صورتی که حاصل از ۳ کم‌تر باشد، مناسب قلمداد می‌شود. نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد، مقدار χ^2/df محاسبه‌شده ۲/۰۳ می‌باشد که کم‌تر از ۳ است. همچنین ریشه‌ی میانگین توان دوم خطای تقریب (RMSEA) می‌بایست کم‌تر از ۰/۱ باشد که در مدل ارائه‌شده این مقدار برابر ۰/۰۴۵ است. در ضمن مقدار شاخص‌های GFI, CFI, NFI, TLI, IFI نیز باید بیش‌تر از ۰/۹ باشد که در مدل تحت بررسی بالاتر از میزان تعیین‌شده است. بر اساس این

شاخص‌ها، مدل ارائه شده در شکل ۱ ساختار مکنون پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی دانش آموزان (SECQ)، زو و جی (۲۰۱۲)، نشان می‌دهد که در آن متغیرهای مشاهده شده و پنهان مشخص شده‌اند.

شکل ۱. ساختار مکنون پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی دانش آموز

شکل ۲. مدل اصلاحی ساختار مکنون اولیه پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی دانش آموز

جدول ۵. پارامترهای مدل اندازه گیری پرسشنامه شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش آموزان در تحلیل

عاملی تأییدی

سؤال	مؤلفه	وزن رگرسیونی غیراستاندارد	وزن رگرسیونی استاندارد	P- value	نمره Z	
شایستگی هیجانی اجتماعی دانش آموز	آگاهی اجتماعی	0/415	/566***	/062	6/701	
	تصمیم گیری مسئولانه	1/000	/773***			
	خود آگاهی	0/837	/645***	/098	8/511	
	مدیریت رابطه	0/368	/583***	/062	5/929	
	خود مدیریتی	0/861	/613***	/107	8/012	
			1/000	/485***		
			1/307	/571***	/108	12/157
			1/758	/733***	/172	10/203
			2/270	/804***	/215	10/578
			2/303	/826***	/216	10/665
		1/406	/569***	/156	8/994	
		1/000	/749***			
		/538	/474***	/054	9/936	
		1/065	/805***	/065	16/401	
		/777	/667***	/056	13/871	
		/888	/725***	/059	15/136	
		1/000	/792***			
		1/025	/846***	/071	14/508	
		/629	/525***	/058	10/850	
		/500	/380***	/064	7/835	
		1/000	/454***			
		1/118	/487***	/145	7/692	
		1/638	/512***	/254	6/463	
		1/945	/581***	/291	6/692	
		1/071	/447***	/178	6/023	
		1/000	/625***			
		1/189	/755***	/071	16/732	
		1/480	/896***	/095	15/638	
		1/431	/875***	/096	14/851	
		1/405	/823***	/095	14/868	

جدول (۵) برخی پارامترها شامل ضرایب رگرسیونی غیراستاندارد، ضرایب رگرسیونی استاندارد شده، خطای معیار برآورد شده، ارزش Z ، گزارش شده است. این پارامترها اشاره به این موضوع دارد که آیا سوالات در هر زیر مقیاس مناسب انتخاب شده‌اند یا خیر؟ در این جدول ارزش Z نشان می‌دهد که کلیه بارهای عاملی سوالات در سطح ($p < 0/001$) معنی‌دار است. همان‌گونه که از جدول ۵ برمی‌آید، هماهنگی با مدل که در جدول ۴ و شکل ۱ گزارش شده است و مؤید برازندگی و مناسب بودن مدل است، پارامترهای اندازه‌گیری سازه‌ها مناسب تشخیص داده می‌شوند. مقادیر پارامتر استاندارد شده نشان‌دهنده قدرت بار عاملی هر سؤال بر عامل مختلف است و نشان می‌دهد که هر سؤال چه میزان از واریانس مؤلفه را تبیین می‌کند. هرچقدر این بار عاملی بزرگ‌تر باشد، واریانس بهتری را تبیین می‌کند و در مجموع این بارهای عاملی، واریانس کل هر زیر مقیاس را نشان می‌دهند. مقادیر Z بالاتر از $1/96$ معناداری این سهم را نشان می‌دهد. کلیه موارد ذکر شده در سطح ($p < 0/001$) معنی‌دار است. این ضرایب در واقع معیار قدرت همبستگی خطی و واریانس تبیین شده است. در این جدول کلیه سوالات پرسشنامه آمده و به تفکیک هر مؤلفه مشخص شده است. در مجموع، این نتایج تبیین این موضوع است که پرسشنامه با توان نسبتاً بالایی از عهده ارزیابی شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش آموزان برمی‌آید و کلیه پارامترهای لازم را برای مناسب و خوب بودن یک ابزار دارا می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر، توجه فراوانی به اهمیت شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش آموزان و به بیانی دیگر شخصی‌سازی دانش، مهارت و نگرش‌ها از نظر اجتماعی شده است. چرنیس و گلمن^۱ (۲۰۰۶) نقل از تام (۲۰۱۲) دریافته‌اند کارفرمایان به دنبال افرادی با توانایی خلق و فعالیت، دستیابی به اهداف، غلبه بر موانع، خود مدیریتی، مهارت بین فردی، همکاری، مهارت مطلوب حل مسئله و ابتکار عمل هستند. این مطلب به وضوح اهمیت شایستگی هیجانی - اجتماعی را در دانش آموزان علاوه بر دانش فنی نشان می‌دهد. پژوهش صدری دمیرچی (۱۳۹۵)، باهدف بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی - هیجانی بر تنظیم شناختی هیجان و مهارت‌های اجتماعی کودکان دارای اختلال یادگیری خاص

1. Cherniss & Goleman

یادگیری نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی-هیجانی در افزایش به‌کارگیری راهبردهای هیجانی مثبت و بهبود مهارت اجتماعی مناسب، اطمینان به خود و رابطه با همسالان مؤثر بوده است.

مرکز همکاری یادگیری هیجانی-اجتماعی آموزشگاهی^۱ (۲۰۱۳) نقل از تاربتسکی و همکاران (۲۰۱۷) با تمرکز بر یادگیری هیجانی-اجتماعی و گسترش دیدگاه شایستگی هیجانی-اجتماعی و توجه به ساختارهای جدید ادبیات روان‌شناسی تربیتی اعلام داشتند، سه اصطلاح این نظریه برگرفته از نظریه خودتعیین‌گری دسی و رایان^۲، تام، (۲۰۱۲) با تأکید بر ارضا نیازهای اساسی روان‌شناختی شامل: خودمختاری، شایستگی و وابستگی، همچنین دیدگاه سازگاری: مارتین، نجات، کلمار و لیم^۳ (۲۰۱۲، ۲۰۱۳) مبنی بر توانایی دانش‌آموزان برای تطابق شناختی، هیجانی، رفتاری هنگام رویارویی با موقعیت‌های جدید، چالش‌برانگیز و نامعین علاوه بر آن نظریه شادابی تحصیلی مارتین و مارش^۴ (۲۰۰۸) توانایی دانش‌آموز برای موفقیت در چالش‌های آموزشی و مشکلات هست. فرض نظریه خودتعیین‌گری دسی و رایان (۲۰۰۲) همان، (۲۰۱۷)، دهان، هیری، رایان^۵ (۲۰۱۶) بر این است که دانش‌آموزان به‌طور ذاتی تمایل به رشد و نیازهای روان‌شناختی (استقلال، شایستگی و وابستگی) دارند که باعث ارتقای عملکرد مطلوب، مشارکت آموزشگاهی، توسعه اجتماعی سازنده و سلامت روان‌شناختی آنان می‌شود. سه نیاز اساسی روان‌شناختی با پنج مؤلفه اصلی شایستگی هیجانی-اجتماعی توسط مرکز همکاری یادگیری هیجانی-اجتماعی آموزشگاهی^۶ (۲۰۱۳) نقل از تاربتسکی و همکاران (۲۰۱۷) هم‌تراز شده‌اند. حس خودمختاری و کارآیی با خودآگاهی (مثل شناخت نقاط قوت و ضعف خود)، مدیریت خود (به‌عنوان مثال، انگیزه دادن به خود) و تصمیم‌گیری مسئولانه (انتخاب سازنده) مرتبط است. درنهایت، حس وابستگی نشان‌دهنده مهارت‌های ارتباطی و آگاهی اجتماعی است. برای مثال، اگر دانش‌آموز احساس وابستگی و تعلق به یک پروژه گروهی پیدا کند، بیشتر مایل به برقراری ارتباط، گوش دادن و همکاری با گروه برای تکمیل پروژه

1. CASEL

2. Deci & Ryan

3. Martin, Nejad, Colmar, & Liem

4. Martin & Marsh

5. DeHaan, C. R. Hirai, T. & Ryan, R. M

6. CASEL

هست. نظریه گسترش احساسات مثبت فردیکسون^۱ (۲۰۰۱) نقل از تاربتسکی و همکار (۲۰۱۷) نیز به یادگیری هیجانی - اجتماعی منتهی می‌شود. این نظریه بیان می‌کند که احساسات خاص می‌توانند به‌طور مثبت در مجراهای لحظه‌ای عمل فکر تأثیر بگذارند و در این صورت، منابع فردی اجتماعی و روحی شخص را افزایش می‌دهند. این احساسات مثبت، زمینه‌های توجه و شناخت و رفتارهایی را که فرد می‌تواند استفاده کند را گسترش می‌دهند، تفکر انعطاف‌پذیر و خلاق را قادر می‌سازد و به‌طور بالقوه مهارت‌های مقابله‌ای را افزایش می‌دهد؛ بنابراین محیطی که این احساسات مثبت را پشتیبانی می‌کند، مانند یک حامی مستقل، توان بالقوه‌ای را برای تأثیرپذیری سازگاری دانش‌آموزان و سرزندگی تحصیلی و احتمال رضایت آن‌ها از نیاز اولیه روان‌شناختی همچنین عملکرد تحصیلی و غیر تحصیلی را فراهم می‌سازد.

بنابراین با توجه به اهمیت موضوع شایستگی هیجانی - اجتماعی، هدف پژوهش حاضر، بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه شایستگی هیجانی - اجتماعی دانش‌آموزان در جامعه ایرانی بوده است. نتایج تحلیل عاملی با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که این پرسشنامه، مقیاسی چندبعدی است و پنج عامل این پرسشنامه ۵۹/۲۳ درصد واریانس سازه شایستگی هیجانی - اجتماعی تبیین می‌کنند. از نظر مطالعات بین فرهنگی، تشابه عوامل استخراج شده با پژوهش‌های، زو و همکاران، (۲۰۱۲)، تقریباً هم در تعداد و هم در ترتیب و نیز در شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تأییدی، بیانگر روایی سازه مناسب این پرسشنامه است.

به‌منظور تعیین مطلوبیت شاخص ضریب پایایی از روش ضریب همسانی درونی و باز آزمایشی استفاده شد. ضرایب پایایی برای کل مقیاس و مؤلفه‌های آن بین ۰/۷۷ تا ۰/۸۷ همبستگی برای کل مقیاس و مؤلفه‌های آن در باز آزمایشی بین ۰/۶۵ تا ۱ قرار دارد که در سطح ($p < ۰/۰۰۱$) معنادار است؛ که ضرایب مطلوبی هست و به مطالعات انجام شده در فرهنگ دیگر نزدیک است.

همسو با مرکز همکاری یادگیری هیجانی - اجتماعی آموزشگاهی (۲۰۰۸) و زو و همکاران، (۲۰۱۲) که برای تأیید عاملی این ابزار در سایر کشورها انجام گرفته، در پژوهش

---

1. Fredrickson

حاضر، روش تحلیل عاملی تأییدی برای ارزشیابی روایی سازه پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی در نمونه دانش‌آموزان دختر ایرانی بکار رفته است.

با توجه به این یافته‌ها می‌توان این نتیجه را گرفت که همسو با نتایج پژوهش‌های زو و همکاران، (۲۰۱۲) و مطالعات مرکز همکاری یادگیری هیجانی-اجتماعی آموزشگاهی (CASEL، ۲۰۰۸)، سوالات مناسب انتخاب‌شده‌اند و پرسشنامه با کم‌ترین تغییر و بدون حذف سؤال ساختار خود را حفظ می‌کند، بنابراین تفاوت‌های فرهنگی سبب نگردیده است که پرسشنامه شایستگی هیجانی-اجتماعی، در مقایسه با فراگیران انگلیسی‌زبان، متفاوت ارزیابی شود. در یک اظهار نظر کلی می‌توان اظهار داشت با توجه به بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی، پایایی و روایی مناسب آن پرسشنامه، کوتاه بودن و سهولت اجرا، شرایط استفاده محققان را از این ابزار فراهم می‌آورد؛ بنابراین، این پرسشنامه که شایستگی هیجانی-اجتماعی را به‌خوبی موردسنجش قرار می‌دهد، در جامعه دختران دانش‌آموز دبیرستانی ایرانی پایایی و روایی مناسبی دارد و می‌تواند در موقعیت‌های تربیتی و پژوهشی مورد استفاده قرار گیرد و زمینه پژوهش‌های متعددی در قلمرو روان‌شناسی تربیتی فراهم آورد.

تشکر و قدردانی

در اینجا جا دارد از معاونت پژوهش شهر تهران و کارکنان آن حوزه، همچنین از کارکنان ادارات، دبیرستان‌ها و دانش‌آموزان مناطق ۱۵، ۱۱، ۵، ۴، ۱ که ما را در انجام این مطالعه یاری رساندند کمال تشکر و قدردانی را نمایم.

منابع

صدری دمیرچی، اسماعیل. اسماعیلی قاضی ولوئی، فریبا. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی-هیجانی بر تنظیم شناختی هیجان و مهارت‌های اجتماعی کودکان دارای اختلال یادگیری خاص. *فصلنامه ناتوانی‌های یادگیری*. دوره ۵، شماره ۴، تابستان. صفحه ۵۹-۸۶.

Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema*, 18.

- Elias, M. J., Zins, J. E., Weissberg, R. P., Frey, K. S., Greenberg, M. T., Haynes, N. M., ... & Shriver, T. P. (1997). *Promoting social and emotional learning: Guidelines for educators*. Ascd.
- Davidson, L. A. Crowder, M. K. Gordon, R. A. Domitrovich, C. E. Brown, R. D. & Hayes, B. I. (2017). A continuous improvement approach to social and emotional competency measurement. *Journal of Applied Developmental Psychology*
- DeHaan, C. R., Hirai, T., & Ryan, R. M. (2016). Nussbaum's capabilities and self-determination theory's basic psychological needs: Relating some fundamentals of human wellness. *Journal of Happiness Studies*, 17(5), 2037-2049.
- Domitrovich, C. E., Durlak, J. A., Staley, K. C., & Weissberg, R. P. (2017). Social-emotional competence: An essential factor for promoting positive adjustment and reducing risk in school children. *Child development*, 88(2), 408-416
- Humphrey, N., Kalambouka, A., Wigelsworth, M., Lendrum, A., Deighton, J., & Wolpert, M. (2011). Measures of social and emotional skills for children and young people: A systematic review. *Educational and Psychological Measurement*, 71(4), 617-637.
- Mantz, L. S., Bear, G. G., Yang, C., & Harris, A. (2018). The Delaware Social-Emotional Competency Scale (DSECS-S): Evidence of Validity and Reliability. *Child Indicators Research*, 11(1), 137-157.
- Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2016). The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review*, 8(4), 290-300.
- OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being, PISA, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273856>
- Tarbetsky, A. L., Martin, A. J., & Collie, R. J. (2017). Social and emotional learning, social and emotional competence, and students' academic outcomes: The roles of psychological need satisfaction, adaptability, and buoyancy. In *Social and Emotional Learning in Australia and the Asia-Pacific* (pp. 17-37). Springer Singapore.
- Tom, K. (2012). Measurement of teachers' social-emotional competence: Development of the social-emotional competence teacher rating scale.
- Wilson, D. B., Gottfredson, D. C., & Najaka, S. S. (2001). School-based prevention of problem behaviors: A meta-analysis. *Journal of quantitative criminology*, 17(3), 247-272.
- Zhou, M., & Ee, J. (2012). Development and validation of the social emotional competence questionnaire (SECQ). *The International Journal of Emotional Education*,
- Zins, J. E. (Ed.). (2004). *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say?* Teachers College Press.